

ook opdracht te onderzoeken, 'welk voordeel in de gedeeltelijke navolging der maatregelen van lateren tijd [dus van de Franse tijd] zoude gelegen zijn'.²⁹ Het werk van deze commissie, waarin de lutheraan Johan Melchior Kemper een vooraanstaande rol speelde, lag ten grondslag aan het Organiek Besluit van 2 augustus 1815.³⁰ De bepalingen met betrekking tot de theologische faculteit gaan grotendeels terug op de voorstellen van de hervormde theologische hoogleraar H. Muntinghe, die in de Franse tijd lange tijd rector was geweest van de Universiteit van Groningen en 'buitenlid' van de commissie was.

De Fransen hadden de universiteiten willen omvormen tot 'vakscholen', tot hogere beroepsopleidingen in dienst van de staat. Het Organiek Besluit sloot daarentegen bewust aan bij de situatie van vóór 1795 en stelde in artikel 1 vast, dat het hoger onderwijs ten doel heeft de student 'tot eenen geleerde stand in de maatschappij voor te bereiden'. In deze doelstelling werkte de protestantse Verlichting uit de tweede helft van de achttiende eeuw door. De universiteiten moesten de studenten vormen tot representanten van een stand, die door zijn brede humanistische vorming en geleerdheid het volk kon leiden en beschaven. Daarom werd iedereen, die aan een hogere faculteit wilde studeren, zoals vóór 1795 verplicht eerst het onderwijs in de artesfaculteit te volgen en werd het Latijn weer als voertaal ingevoerd. Het Organiek Besluit nam echter ook meerdere vernieuwingen uit de jaren 1795-1813 over en heeft zo toch een belangrijke bijdrage geleverd aan de modernisering van het hoger onderwijs in Nederland. Het handhaafde zowel de centralistische organisatie van het hoger onderwijs (1) als de gelijkberechtiging van de kerkgenootschappen (2); bovendien nam het enkele vernieuwingen op, die tussen 1795-1813 hadden plaatsgevonden in het curriculum van de predikantsopleidingen (3).

(1) Het Organiek Besluit handhaafde de centralistische organisatie van het hoger onderwijs. De universiteiten van Groningen, Leiden en Utrecht werden losgemaakt van de gewesten en waren voortaan 'landshogeschole'. Weliswaar werden de colleges van curatoren hersteld en met vertegenwoordigers van de stedelijke en provinciale overheid bezet, maar deze werden benoemd door de Koning (in de praktijk door het Departement van Binnenlandse Zaken), aan wie zij ook vele van hun bevoegdheden moesten afstaan zoals de benoeming van professoren.³¹ Zo werden de hoogleraren niet langer door de curatoren benoemd, maar door de Koning. De beide andere voormalige gewestelijke universiteiten van Harderwijk en Franeker, die in 1811 waren opgeheven, werden op rijkskosten hersteld, maar in de vorm van athenaea, zonder promotierecht. Zij trokken echter nauwelijks

29. Cit. naar Huizinga, *Geschiedenis*, 49.

30. De beste studie van de totstandkoming van het Organiek Besluit is nog steeds die van B.J.L. de Geer, 'De regeling van het hooger onderwijs in Nederland in 1814', in: *Nieuwe Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, 19 (1869), 212-272. Vgl. Huizinga, *Geschiedenis*, 49-62; Roelevink, *Gedichteerd verleden*, 67-75, 325-327; J.C.M. Wachelder, *Universiteit tussen vorming en opleiding. De modernisering van de Nederlandse universiteiten in de negentiende eeuw*, Hilversum 1992, 62-67.

31. O.J. de Jong, *Benoemingsbeleid aan de Rijksuniversiteiten (1876-1931)*, Utrecht 1982, 1v.